

Handläggare: Virginia Kustvall Larsson
Tfn: 08-508 10 448

Östermalms stadsdelsnämnd

Remiss av Stockholms miljöprogram 2007-2010

Förslag till beslut

Stadsdelsnämnden beslutar överlämna detta tjänsteutlåtande som svar på kommunstyrelsens remiss av Stockholms miljöprogram 2007-2010 (Dnr: 202-1753/2005).

Carina Lundberg Uudelepp
stadsdelsdirektör

Anders Lindgren
chef Kultur och Miljö

Sammanfattning

Stadsledningskontoret samordnar på uppdrag av Kommunstyrelsen utarbetandet av stadens nya miljöprogram för perioden 2007-2010. Syftet är enligt stadsledningskontoret att få fram ett mer verksamhetsinriktat miljöprogram som fokuserar på stadens rådighet. Uppdraget genomförs i bred samverkan med stadens förvaltningar och bolag och dessa har beretts tillfälle att i olika omgångar medverka i processen. Det föreslagna miljöprogrammet omfattar sex målområden, huvudsakligen med samma inriktning som i gällande miljöprogram. Förändringar består främst av omformulering av övergripande mål, delmål och nyckeltal inklusive följdtexter och preciseringar.

Förutom mål som direkt kopplar till stadsdelsnämndens verksamhet finns mål där stadsdelsnämnden genom utåtriktat miljöarbete, exempelvis miljödiplomering av företag, kan bidra till en långsiktigt hållbar samhällsutveckling.

Målområdena är:

1. Miljöeffektiva transporter
2. Giftfria varor och byggnader
3. Hållbar energianvändning
4. Hållbar användning av mark och vatten
5. Miljöeffektiv avfallshantering
6. Sund inomhusmiljö

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom programområdet Kultur och Miljö. I beredning av remissen har stadsdelsförvaltningarna samverkat. Remissvar skall vara kommunstyrelsen tillhanda den 7 april 2006.

Bakgrund

Stadsledningskontoret samordnar på uppdrag av Kommunstyrelsen utarbetandet av stadens nya miljöprogram för perioden 2007-2010. Syftet är enligt stadsledningskontoret att få fram ett mer verksamhetsinriktat miljöprogram som fokuserar på stadens (förvaltningarna och bolagen) rådighet. Stockholms nuvarande miljöprogram gäller till och med 2006.

En bred förankring har eftersträvat i programarbetet. Stadens förvaltningar och bolag har beretts tillfälle medverka i processen och bland annat bjudits in att diskutera olika målområden. Östermalms stadsdelsförvaltning har deltagit i ett flertal möten kring målområdena och medverkat i en projektarbetsgrupp. Stadsdelsförvaltningen har också, tillsammans med Markkontoret, Miljöförvaltningen, Renhållningsförvaltningen, Stadsbyggnadskontoret, Stockholm Vatten AB, Svenska Bostäder, och Trafikkontoret, ingått i den styrgrupp som letts av stadsledningskontoret.

Remisshandlingen omfattar övergripande mål med inledande vision, delmål och nyckeltal inklusive följdtexter och preciseringar samt en ordförklaring. I det slutliga förslaget tillkommer enligt stadsledningskontoret eventuella motivtexter och layout. De sex målområdena har i huvudsak samma inriktning som i gällande miljöprogram. Förändringar består främst av omformuleringar av övergripande mål, delmål och nyckeltal. Förutom mål som direkt kopplar till stadsdelsnämndernas verksamhet finns mål där stadsdelsnämnden genom utåtriktat miljöarbete, exempelvis miljödiplomering av företag, kan bidra till en långsiktigt hållbar samhällsutveckling.

Föreslagna mål och delmål återges i korthet nedan. Vision, följdtexter samt preciseringar framgår av remisshandlingen samt tillhörande rättelse.

1 Miljöeffektiva transporter

Under programperioden ska följande delmål uppfyllas:

- 1.1 Utsläppen från trafiken ska minska.
- 1.2 Stadens förvaltningar och bolag ska miljöeffektivisera sina egna transporter.
- 1.3 Stadens förvaltningar och bolag ska verka för att andelen personer som åker kollektivt, cyklar och går ökar.
- 1.4 Fordon i stadens förvaltningar och bolag ska till 80 procent bestå av miljöfordon och de ska till 85 procent köras på förnybart drivmedel.
- 1.5 Stadens förvaltningar och bolag ska verka för att nybilsförsäljningen av miljöfordon och andelen förnybart bränsle ökar.
- 1.6 Stadens förvaltningar och bolag ska verka för att trafikbuller utomhus minskar.

2 Giffriga varor och byggnader

Under programperioden ska följande delmål uppfyllas:

- 2.1 Utsläppen av miljö- och hälsoskadliga ämnen från varor och byggnader ska minska
- 2.2 De varor och tjänster som stadens förvaltningar och bolag köper in ska vara miljöanpassade samt uppfylla kraven för oberoende miljömärkning där sådan finns.
- 2.3 Stadens förvaltningar och bolag ska verka för att andelen hushåll och företag som köper miljöanpassade varor ökar.
- 2.4 Andelen ekologiska livsmedel som stadens förvaltningar och bolag köper in ska vara minst 20 procent.
- 2.5 Stadens förvaltningar och bolag ska verka för att andelen hushåll och företag som köper ekologiska livsmedel ökar.
- 2.6 Källorna för de ämnen som utgör en fara för hälsa och miljö i staden ska identifieras och åtgärdsförslag presenteras.

3 Hållbar energianvändning

Under programperioden ska följande delmål uppfyllas:

- 3.1 Stadens förvaltningar och bolag ska verka för att utsläppen av växthusgaser från energianvändning minskar med 260 kg per stockholmare.
- 3.2 Energianvändning för värme i stadens egna byggnader och anläggningar ska minska med 6 procent. Elanvändningen ska minska med 8 procent för stadens egna bostadsbolag och med 12 procent för övriga förvaltningar och bolag.
- 3.3 Stadens förvaltningar och bolag ska verka för att hushåll och företag effektiviserar sin energianvändning.
- 3.4 Stadens förvaltningar och bolag ska verka för att el för produktion av fjärrvärme ska minska med 10 procent och att andelen ej förnybara bränslen i fjärrvärmeproduktionen minskar till 20 procent.
- 3.5 Stadens förvaltningar och bolag ska verka för att uppvärmning med såväl el som med ej förnybara bränslen minskar.
- 3.6 All upphandlad el i stadens egna verksamheter ska uppfylla kraven för miljömärkning.
- 3.7 Stadens förvaltningar och bolag ska verka för att andelen miljömärkt el i hushåll och företag ökar.

4 Hållbar användning av mark och vatten

Under programperioden ska följande delmål uppfyllas:

- 4.1 Särskilt värdefulla mark- och vattenområden ska skyddas så att deras ekologiska funktioner bibehålls
- 4.2 Exploatering av obebyggda mark- och vattenområden ska kompenseras
- 4.3 Park- och naturmarkernas biologiska mångfald ska öka. Skötsel och restaurering ska vara ekologiskt inriktad och anpassas till skyddsvärda arter
- 4.4 Den ekologiska statusen i Stockholms sjöar och vattendrag ska förbättras
- 4.5 Stadens invånare ska i sin närmiljö ha tillgång till variationsrika mark- och vattenområden

5 Miljöeffektiv avfallshantering

Under programperioden ska följande delmål uppfyllas:

5.1 Mängden genererat avfall per stockholmare ska minska. Mängden avfall (exklusive bygg- och rivningsavfall) inom stadens förvaltningar och bolag ska minska med minst 10 viktprocent per anställd.

5.2 Stadens förvaltningar och bolag ska verka för att hushållens avfallsmängder minskar.

5.3 Mängden farligt avfall som samlas in ska öka. Stadens förvaltningar och bolag ska verka för att insamling av farligt avfall underlättas.

5.4 Mängden avfall som nyttiggörs ska öka. Avfall som uppkommer inom stadens förvaltningar och bolag ska nyttiggöras genom att:

- öka återanvändningen av inventarier och produkter,
- minst 50 procent av matavfallet sorteras ut till biologisk behandling,
- sortera ut allt övrigt återvinningsbart avfall

5.5 Stadens förvaltningar och bolag ska verka för en ökad återanvändning och materialåtervinning.

6 Sund inomhusmiljö

Under programperioden ska följande delmål uppfyllas:

6.1 Andel personer som besväras av hälsoproblem orsakade av inomhusmiljön i stadens egna byggnader ska minska

6.2 Stadens förvaltningar och bolag ska verka för att andelen personer som besväras av hälsoproblem orsakade av inomhusmiljön ska minska

6.3 Antalet fuktskador i stadens egna byggnader ska minska

6.4 Stadens egna byggnader ska ha väl fungerande ventilationsanläggningar dimensionerade för verksamheten

6.5 Bullerstörningar inomhus i stadens egna byggnader ska minska

6.6 Stadens förvaltningar och bolag ska verka för att bullerstörningar inomhus minskar

6.7 Stadens förvaltningar och bolag ska verka för att andelen stockholmare som utsätts för starka magnetfält minskar

I remissen önskas nämndernas och styrelsernas reaktioner speciellt på delmålens genomförbarhet samt på nyckeltalens uppföljningsbarhet och ansvarsfördelningen. Vid eventuell kritik av målformuleringar eller nyckeltal önskas konkreta förslag på förbättringar.

Förvaltningens förslag

Förvaltningen redovisar här sina synpunkter på förslaget till nytt miljöprogram.

Remissvaret bygger på att stadsdelsnämnden ska föreslå och motivera ändringar i mål och delmål i förslaget till Stockholms miljöprogram 2007-2010. Förvaltningen har valt att i löpande text föreslå och motivera ändringar. Det innebär att läsaren av förvaltningens förslag bör läsa remissförslaget parallellt.

Övergripande synpunkter

Remisshandlingen omfattar förslaget till miljöprogram med övergripande mål, delmål, nyckeltal med preciseringar och följdtexter samt en ordlista. Någon inledande text eller bakgrundsbeskrivning har inte färdigställts till remissen. Förvaltningen anser att detta försvårar remissarbetet. I processen med att utarbeta förslaget till miljöprogram har återkommande refererats till att – ”det kommer att tydliggöras i inledande texter”. Förvaltningen efterlyser dessa texter som bland annat bör ge en bakgrund, kopplat till tidigare miljöprogram, beskriva avgränsningar och ansvarsfördelningar, resonera kring ev förändrade förhållningssätt jämfört med tidigare miljöprogram samt tydliggöra kopplingen till relaterade åtgärdsprogram samt stadens system för verksamhetsstyrning. Nedan följer punkter som förvaltningen anser bör belysas i ett inledande avsnitt:

- Stockholms nuvarande miljöprogram gäller perioden 2002-2006. Utgångspunkten är en faktabaserad miljöutredning av stadens miljöpåverkan samt en omvärldsanalys som involverade stockholmarna. Miljöutredningen strukturerades efter de 15 nationella miljö kvalitetsmålen och beskrev miljö tillståndet och effekterna på hälsa och miljö. Stadens miljö aspekter beskrevs och prioriterades så att de signifikanta miljö aspekterna kunde tas fram. Därefter gjorde staden sin egen målindelning med sex övergripande mål. Det föreslagna miljöprogrammet för 2007-2010 är en revidering av nuvarande miljöprogram vilket innebär att miljöutredningen inte uppdaterats. Inledande avsnitt bör enligt förvaltningen ge en bakgrundsbeskrivning där kopplingar görs till tidigare program och utredningsarbete. Här bör också framgå huruvida det föreslagna miljöprogrammet på något sätt ändrat inriktning i förhållande till nuvarande program. Förvaltningen föreslår också att planeringen påbörjas för en uppdatering av miljöutredningen så att en aktuell miljöanalys finns till grund för nästkommande miljöprogram gällande från 2010.
- Miljöprogrammet är ett måldokument vars övergripande syfte är att medverka till att Stockholm utvecklas till en ur miljösynpunkt långsiktigt hållbar stad. Miljöprogrammet kompletteras av mer åtgärdsinriktade program som exempelvis ”Handlingsprogram för Växthusgaser” och ”Vattenprogrammet”. Förvaltningen föreslår att ett inledande avsnitt ger en översikt av vilka program som kopplar till miljöprogrammet och på vilket sätt de förhåller sig till varandra.
- Miljöprogrammet pekar ut det som staden själv direkt kan arbeta med. Det finns utåtriktade delmål som syftar till att staden ska verka för att boende och verksamhetsutövare bidrar till en hållbar utveckling. Av inledningen ska tydligt framgå att staden har ambitionen att aktivt påverka boende och verksamhetsutövare i Stockholm.
- I miljöprogrammets ”verka-för-mål” har stadsdelsnämnden rådighet endast genom olika informationsåtgärder och även då begränsad påverkan jämfört med den nämnd/bolag som har huvudansvar. Den inledande texten till miljöprogrammet måste klargöra hur måttet på uppfyllnadsgrad av ”verka-för-målet” mäts vid olika påverkansnivåer.

- Flera av de utåtriktade delmålen där staden ska verka för att boende och verksamhetsutövare bidrar till en hållbar utveckling rör inte direkt verksamhet som stadsdelsförvaltningen råder över. För att underlätta genomförbarheten är det nödvändigt att fackförvaltningarna och stadsdelsförvaltningarna samarbetar i det utåtriktade miljöarbetet.
- Kopplingen till stadens system för verksamhetsstyrning, det integrerade ledningssystemet, ILS måste tydliggöras. Hur ska förvaltningar och bolag förhålla sig till miljöprogrammet? Hur kan det anpassas lokalt i den egna förvaltningen? Miljöprogrammet förutsätter att det bryts ner och anpassas lokalt. Det är inte förrän detta görs som roller och ansvar blir tydliga för den enskilda nämnden eller bolaget.
- Miljöprogrammet förutsätter att ett systematiskt och effektiv miljöarbete bedrivs. Vägledning behövs om hur detta kan göras. Som verktyg för enheterna att på lokal nivå nå målen i miljöprogrammet kan exempelvis arbetet med Miljöhandboken nämnas. Stadens miljödiplomeringsarbete för företag bör förstärkas resursmässigt och användas för att underlätta för förvaltningar och bolag att bedriva ett systematiskt miljöarbete.
- Förvaltningen anser att stadsledningskontoret ska agera proaktivt och ge stöd för det interna miljöarbetet som krävs i stadens verksamheter för att uppfylla miljöprogrammet. Av anvisningarna för verksamhetsplanering och uppföljning ska tydligt framgå vilka mål som nämnder och bolag ska arbeta med. Uppföljningen av målen under programperioden ska preciseras liksom att målen ska nås under programperioden. Stadsledningskontoret ska regelbundet utvärdera resultaten samt inrapporteringen från nämnder och bolag för att, om nödvändigt under programperioden, justera direktiven i anvisningar till stadens verksamheter.

Synpunkter på övergripande mål, delmål och nyckeltal med förslag till förbättringar

Inom varje målområde finns delmål där stadsdelsförvaltningarnas rådighet är begränsad eftersom de berör övergripande strategiska frågor och programsammanhang. Det är därför nödvändigt att stadens fackförvaltningar samarbetar med stadsdelsförvaltningarna kring dessa delmål.

Förvaltningen anser att alla mål ska motiveras och att delmålen genomgående behöver förtydligas. Ytterligare en översyn av texten är nödvändig för att få en tydlig röd tråd i relationen mellan övergripande mål, mål och nyckeltal.

Nyckeltalen måste vara insamlingsbara, begripliga och stå i direkt relation till målen som ska nås. Föreslagna nyckeltal som inte lever upp till dessa kriterier ska utgå och ersättas med nya. Negativa nyckeltal bör undvikas. Den förklarande texten till nyckeltalen måste genomgående rensas från onödig information. Det som är intressant är vad nyckeltalet följer upp, hur data samlas in och vem som ansvarar för uppföljningen.

Texten behöver bearbetas och ges en enhetlig benämning avseende begrepp som exempelvis stockholmare, boende, invånare och medborgare samt näringsliv, företag, verksamheter, verksamhetsutövare, företagare.

Mål 1 Miljöeffektiva transporter

Att öka cyklandet bland stadens anställda ger positiva effekter för både miljö och hälsa. Förvaltningen anser därför att cykel ska nämnas redan i det inledande stycket. Förslag till formulering i sista meningen:

De av stadens anställda som i sin yrkesutövning "transporterar" sig bör ha tillgång till tjänstecykel. Fordonsparken ska vara miljöanpassad. Miljöeffektiva transporter ska främjas.

Delmål

Förvaltningen anser att delmål 1.3 är viktigt ur hållbarhetsperspektiv. Eftersom det finns ett delmål om stadens fordonspark 1.4 anser förvaltningen att det även cykel och bilpool bör finnas med i delmålen.

Förvaltningen anser att delmål 1.4 i första hand ska syfta till att fordonsparken ska minskas i andra hand att den miljöanpassas. Förvaltningen anser att målet ska vara att fordonen alltid ska tankas med miljöbränsle. Eftersom antalet tankställen kommer att öka till följd av ny lagstiftning bör det inom programperioden inte vara svårt att uppnå. Förslag till ny formulering av delmålet:

Delmål 1.4 Bilparken i stadens förvaltningar och bolag ska minska och den ska till 80% bestå av miljöfordon som körs med förnyelsebara drivmedel.

Förvaltningen anser att delmål 1.5 är orimligt. Staden kan inte ha ett ansvar för att privatpersoner och företag ska öka andelen inköp av miljöfordon. Förvaltningen kan i stället bidra till att tankstationer för miljöbränsle etableras och lämna information som exempelvis Miljöförvaltningen utarbetar. Målet bör därför utgå. Ett mål för bilpool föreslås i stället..

Förslag till nytt delmål:

Delmål 1.5 Stadens förvaltningar och bolag ska verka för att tillgången på bilpool ökar i Stockholms stad.

Förvaltningen föreslår att cykel liksom miljöbil får ett eget delmål för stadens förvaltningar och bolag.

Förslag till formulering av nytt delmål:

Delmål 1.7 De av stadens anställda som i sin yrkesutövning har behov av att transportera sig ska ha tillgång till tjänstecykel.

I sista stycket under rubriken "Miljöpåverkan" anser förvaltningen att byte till miljövänligare transportmedel för varutransporter ska nämnas.

Förslag till ny formulering:

Utmaningen är att minska trafikens negativa miljöpåverkan genom bland annat information, ny teknik, bättre logistik, byte till varustransporter med tåg istället för lastbil, tätare bebyggelsestruktur samt ytterligare förbättringar av kollektivtrafiken, cykelvägnätet och gångvägar.

I första stycket under rubriken ”Stadens ansvar och rådighet”, anser förvaltningen att även stadens ansvar att informera och inspirera ska finnas med.

Förslag till ny formulering:

Staden ska bidra till att stimulera invånare och företag att miljöeffektivisera sina resor och transporter genom information, samverkan med andra myndigheter och organisationer samt utbildningsinsatser.

Precisering av delmål och nyckeltal

I delmål 1.1 noterar förvaltningen att inte utsläppen för flygtrafiken räknas in. Den står sannolikt för en stor del av utsläppen i Stockholmsregionen. Detta bör vara särskilt intressant med utgångspunkt från det nyligen uppmärksammade problemet med ”global dimming”, dvs en ökande andel aerosoler (små partiklar) i atmosfären vilket ger en klimatpåverkan.

I nyckeltalet 1.1.1 föreslår förvaltningen faktiska mätningar av koldioxidhalten i luft som komplement till de beräkningar som görs (svaveldioxid, kvävedioxid och partikelhalter mäts redan kontinuerligt).

I nyckeltal 1.2.1 tror förvaltningen att kapacitetsutnyttjandet, dvs fyllnadsgraden av varustransporter kan vara svårt att mäta. Ytterligare nyckeltal bör läggas till gällande sättet att resa.

Förslag till formulering av nya nyckeltal:

1.2.3 Antal förvaltningar och bolag som har antagit en resepolicy.

Till det föreslagna delmålet 1.4 *Bilparken i stadens förvaltningar och bolag ska minska och den ska till 80% bestå av miljöfordon som körs med förnyelsebara drivmedel.* behövs ytterligare ett nyckeltal.

Förslag till formulering av nytt nyckeltal:

1.4.3. Antal fordon i stadens bolag och förvaltningar.

Ansvarig Miljö och hälsoskyddsämnden

I kommentaren till nyckeltal 1.4.1. ska nämnas att nyckeltal om HA-oljafria däck finns under delmål 2.2.

Till det av förvaltningen föreslagna nya delmålet 1.5 *Stadens förvaltningar och bolag ska verka för att tillgången på bilpool ökar i Stockholms stad* behövs ett nytt nyckeltal.

Förslag till formulering av nytt nyckeltal:

1.5.3. Antal bilpoolsbilar i Stockholms stad.

Ansvarig: Trafiknämnden

Till det förslagna nya delmålet 1.7 *De av stadens anställda som i sin yrkesutövning har behov av att transportera sig ska ha tillgång till tjänstecykel* behövs ett nytt nyckeltal.

Förslag till formulering av nytt nyckeltal:

1.7.1. Antal tjänstecyklar i staden

Mål 2 Giftfria varor och byggnader

Målet är enligt förvaltningen mycket viktigt eftersom staden här har stor rådgighet och kan göra en stor insats för att minska spridningen av ämnen som kan påverka människors hälsa och miljön. Det är bra att det finns nyckeltal som följer upp både att miljökrav ställs vid upphandling men också hur stadens verksamheter i praktiken avropar avtal vid inköp.

Delmål

I delmålet 2.4 anser förvaltningen att procentsatsen bör vara **25%** eftersom det föreslås som konsumtionsmål i Statens offentliga utredning 2005:51.

Precisering av delmål och nyckeltal

I delmålet 2.1 ska utsläppen av miljö- och hälsoskadliga ämnen från varor och byggnader minska. Målet fokuserar på sanering av befintliga byggnader. Preciseringen av delmålet bör enligt förvaltningen kompletteras med att staden ställer krav även vid nybyggnad. Ett utmärkt tillfälle är att i samband med markanvisning ställa krav på att stadens program för ekologiskt byggande ska följas.

Förslag till komplettering av punktlista i precisering av delmålet:

- *vid markanvisning ska krav ställas på att stadens program för ekologiskt byggande följs*

I delmål 2.1 finns kadmium med bland nyckeltalen men saknas vid uppräknigen vid preciseringen. Förklaring av vad DEHP betyder saknas i delmål och precisering samt i ordförklaringen.

I preciseringen av delmål 2.2 saknas TCO- märkningen av datorer mm i uppräknigen av miljömärken. Förvaltningen är positiv till att det finns en ”Upphandlingsguide för giftfria varor”. Det är viktigt att stadens anställda får kännedom om denna.

Förvaltningen anser att det är bra att nyckeltalen till delmål 2.2 speglar många av de varor som förvaltningen använder. Nyckeltalet 2.2.3 och 2.2.4 samt 2.4.1 handlar om andelen miljömärkta varor respektive ekologiska livsmedel som staden köper in.

Förutom de data som tas in från de största leverantörerna anser förvaltningen att det i stadens ekonomisystem ska läggas in en aktivitetskod som visar att varan är miljömärkt eller ekologiskt producerad. Ekologiska livsmedel har i Östermalms stadsdelsnämnd ett eget baskonto.

Första meningen i preciseringen av delmålet 2.3 bör stärkas.

Förslag till ny formulering av preciseringen:

Stadens förvaltningar och bolag ska genom informationsinsatser riktade till boende och verksamhetsutövare verka för en mer hållbar konsumtion.

Nyckeltalet 2.3.1 ”Andelen hushåll och företag som köper miljömärkta varor” visar inte hur mycket miljömärkt som köps. Det räcker med att hushåll och företag köper någon enstaka produkt miljömärkt för att det i uppföljningen ska bli 100%.

Förvaltningen anser att nyckeltalet ska formuleras om så att volymen miljömärkt som köps framgår.

Förslag till ny formulering av nyckeltalet:

2.3.1 Andelen miljömärkta varor som företag och hushåll köper.

Insamlade data från medborgarenkäten och företagsenkät bör kompletteras med data från detaljhandeln på samma sätt som i nyckeltalet 2.5.1.

Även nyckeltalet 2.5.2 är otydligt. Hur mycket ekologiskt ska hushållen köpa för att det ska räknas? Räcker det med ett paket mjölk någon enstaka gång? Förslagsvis preciseras det i nyckeltalet.

Förslag till ny formulering av nyckeltalet:

2.5.2 Andelen hushåll och företag som uppger att de köper mer än 10% ekologiska livsmedel.

Mål 3 Hållbar energianvändning

Delmål

Delmål 3.2 är otydligt formulerat. Det berör både värmeenergi och elanvändning.

Enligt preciseringen av delmålet avser det stadens egna byggnader, men elanvändningen för övriga förvaltningar måste inkludera all köpt el, även den som används för lokaler som staden hyr av andra fastighetsägare.

För att göra det tydligare vad som avses kan den del av delmål 3.2 som handlar om elanvändning slås ihop med 3.6.

Förslag till ny formulering av delmålet:

3.6 Elanvändningen i stadens egna verksamheter ska minska med 12 procent och all upphandlad el ska uppfylla kraven för miljömärkning.

Det är en bra målsättning att all stadens el ska uppfylla kraven för miljömärkning.

Nivån med 12 procents minskning under tre år är ambitiös. För att nå målet krävs att de kommunala bolag och privata värddar som förvaltningen hyr lokaler av genomför energibesparande investeringar. Målet kräver att elnätägaren Fortum tillhandahåller tillförlitlig statistik.

Delmålen 3.3 och 3.7 kan slås ihop eftersom båda berör hushållens energianvändning. Förslag till formulering:

Stadens förvaltningar och bolag ska verka för att hushåll och företag effektiviserar sin energianvändning och att andelen miljömärkt el ökar.

Förvaltningen anser att stycket under rubriken ”Stadens ansvar och rådighet” bör kompletteras med texten: *Staden har ansvar att informera och motivera företag och hushåll att byta till förnyelsebara energikällor och att energieffektivisera.*

Precisering av delmål och nyckeltal

Nyckeltalet 3.2.3 ska mäta elanvändning fördelat på verksamhetsel och fastighetsel.

Det är inte möjligt att separera dessa eftersom de ligger på samma elmätare.

Uppföljningen ska ske genom att förbrukningen redovisas in från den centralt upphandlade elleverantören i stället för från varje förvaltning. Detta innebär att krav på redovisningsstatistik ska ställas redan i samband med upphandling av tjänsten.

Delmål 3.7 avser andelen miljömärkt el i hushåll och företag, men nyckeltalet 3.7.1 mäter andel hushåll som valt miljömärkt el. Förvaltningen anser att data bör kompletteras med uppgifter om andel miljömärkt el från elleverantörerna.

Mål 4 Hållbar användning av mark och vatten

Målet syftar till en hållbar användning av mark och vatten. Det är ett av miljöprogrammets viktigaste mål eftersom en icke hållbar användning av mark och vatten ger oåterkalleliga effekter. Vikten av närhet och tillgänglighet bör enligt förvaltningen förtydligas.

Förslag till ny formulering av andra raden i visionen som följer det övergripande målet:

Stockholmarna ska i sin närmiljö erbjudas ett rikt och tillgängligt utbud av parker naturområden, stränder och vattenområden.

Delmål

Delmålet 4.1 handlar om att bevara områden som ur ekologisk synpunkt är de mest värdefulla. Vad som avses med ”ekologiska funktioner” är inte definierat och därför svårtolkat vid såväl övergripande planering som i det enskilda fallet. Begreppet bör därför undvikas helt i miljöprogrammet. Det är också viktigt att få med planeringsaspekten i delmålet. Stadens utveckling måste gå hand i hand med ett hållbart Stockholm. Formuleringen ”bibehålls” är för vag, förvaltningen föreslår ”skyddas”:

Förslag till ny formulering av delmålet:
4.1 Stockholm planeras så att ekologiskt särskilt värdefulla mark- och vattenområden skyddas.

Delmål 4.2 anser förvaltningen ska tydliggöras och även få med närheten till grönområden.

Förslag till ny formulering av delmålet:

4.2 Exploatering av obebyggda mark- och vattenområden ska kompenseras så att ekologiska värden i exploaterings närområde bibehålls eller förbättras.

Delmål 4.3 omfattar både park- och naturmark och skrivningen bör anpassas därefter. Uttrycket ”ta hänsyn till” är för otydligt. ”Anpassning till” ökar tydligheten, vilket är en fördel för skötselansvariga.

Förslag till ny formulering av delmålet:

4.3 Park- och naturmarkernas biologiska mångfald ska öka. Anläggning och utveckling samt skötsel och restaurering ska vara ekologiskt inriktad och anpassas till skyddsvärda arter.

Delmål 4.4 Många av Stockholms sjöar och vattendrag har i dag en långt ifrån god ekologisk status. Det räcker inte att bevara den befintliga statusen.

Förslag till ny formulering av delmålet:

4.4 Den ekologiska statusen i Stockholms sjöar och vattendrag ska förbättras.

Avsnittet om ”Stadens ansvar och rådighet” bör formuleras så att det överensstämmer med stadsdelsnämndernas ansvar och även förtydliga andra viktiga aktörer inom målområdet. Förvaltningen föreslår följande text:

Stadsdelsnämnderna har ansvaret för utveckling, drift och underhåll av stadens parker och naturmarker. Andra viktiga aktörer är nämnder och bolag i staden som förvaltar marken, exempelvis Marknämnden, Idrottsnämnden, Trafiknämnden, Stadsbyggnadsnämnden, Allmännyttan samt Stockholm Vatten AB. Miljö- och hälsoskyddsmyndigheten övervakar miljötillståndet och att intentionerna med naturreservaten efterlevs, listar skyddsvärda arter i Artarken samt utarbetar underlag för miljökonsekvensbeskrivningar. Staden har ansvar att informera och inspirera boende och privata fastighetsägare till en miljöanpassad skötsel av fastighetsgårdar, villaträdgårdar och koloniträdgårdar. Staden har ansvar att bjuda in medborgarna så att de får inflytande över utvecklingen av närmiljön.

Under ”Övriga aktörer” bör Kungliga Djurgårdsförvaltningen och Skogsstyrelsen nämnas.

Precisering av delmål och nyckeltal

I precisering av delmålet 4.1 bör ordet ”funktioner” bytas ut mot ”värden”. För att vara konsekvent i texten måste ”bevaras” ändras till ”skyddas”.

Förslag till ny formulering av sista meningen i preciseringen av delmålet:

Målet innebär att:

- *ekologiskt särskilt värdefulla områden skyddas*

Grönområden i Stockholms innerstad lär inte avsättas som naturreservat. Men skyddsvärda arter finns enligt Artarken mitt i stenstaden. Utöver det föreslagna nyckeltalet 4.1.1 föreslår förvaltningen ytterligare ett nyckeltal.

Förslag till formulering av nytt nyckeltal:

4.1.2 Antal skyddsvärda artförekomster.

Delmål 4.2. Begreppet ”ekologisk funktioner” bör enligt förvaltningens tidigare resonemang kring delmål 4.1 undvikas. Uttrycket ”där avgränsning avgörs av vilken typ av funktion det handlar om” återkommer två gånger i preciseringen av delmål 4.2. Det bör undvikas eftersom förvaltningen anser att det är svårbegripligt. I övrigt föreslår förvaltningen förändringar för ökad tydlighet.

Förslag till ny formulering av preciseringen av delmålet:

Exploatering av obebyggda mark- och vattenområden ska kompenseras så att ekologiska värden bibehålls eller förbättras. Kompensationsåtgärder ska genomföras i exploaterings närområde. Åtgärder kan t ex vara nyskapande av motsvarande naturtyp eller restaurering av en miljö vars naturvärden försämrats. Här kan även ingå åtgärder som skapande av gröna tak, ekodukter mm.

Målet innebär att:

- *exploatering av obebyggda mark- och vattenområden ska kompenseras i exploaterings närområde så att ekologiska värden bibehålls eller förbättras,*

Nyckeltal 4.2.1 bör omformas till ett positivt nyckeltal. En anpassning behövs till att begreppet ”funktioner” i tidigare texter förslås ersättas med ”värden”. För att behålla den biologiska mångfalden i staden och ur rekreationssynpunkt är det viktigt att även grönytor som inte anses ha särskilt högt naturvärde behålls. Vem avgör om naturvärden har gått förlorade? Det är viktigt för välbefinnandet för människor som bor i staden att ha grönområden i närmiljön även om det inte fanns där innan exploateringen inleddes. Nya grönytor måste skapas i exempelvis industriområden som exploateras.

Förslag till ny formulering av nyckeltalet:

4.2.1 Andel exploateringar där naturvärden gått förlorade och de ekologiska värdena har återskapats i exploaterings närområde.

Förvaltningen anser att förändringar av mängden grön- och blåyta är ett viktigt underlag för stadens planering och föreslår därför ett nytt nyckeltal.

Förslag till nytt nyckeltal:

4.2.2 Total mängd grön- och blåyta per år.

I preciseringen av delmål 4.3 bör källan till siffran 80% framgå.

Nyckeltalen 4.3.1 och 4.3.2 är enligt förvaltningen mindre relevanta för innerstaden.

Förslag till innerstadsanpassat nyckeltal:

4.3.4 Andel parkmark som är hårdgjord.

Den förklarande texten till dessa nyckeltal bör rensas från i sammanhanget onödig information. Det som är intressant är vad nyckeltalet följer upp, hur data samlas in samt vem som ansvarar för uppföljningen.

Nyckeltalet 4.3.3 kan med nuvarande utformning tolkas som att det är bra att gå in och hugga i känsliga ädellövskogs- och lundmiljöer. Förvaltningen föreslår en omformulering för att det ska vara tydligt vad som avses.

Förslag till nytt nyckeltal:

4.3.3 Areal mark per år där friställnings- eller föryngringsåtgärder genomförs för att gynna biologiskt rika naturtyper

Förvaltningen föreslår att första textstycket i kommentaren till nyckeltalet 4.3.3 omformuleras.

Förslag till formulering:

Nyckeltalet mäter åtgärder för att nå detta mål. Syftet är att gynna biologiskt rika naturtyper som hagmarker med ädellövträd, hassel och solitära lövträd exempelvis gamla ekar.

Nyckeltalen 4.4.1, 4.4.2, 4.4.3 följer endast upp den kemiska statusen, För att relatera till målet om att förbättra den ekologiska statusen bör åtminstone ett ekologiskt inriktat nyckeltal finnas, exempelvis uppföljning av någon organismgrupp som signalerar att den ekologiska statusen förbättras. Kanske kan uppföljningen av de nationella miljö kvalitetsmålen ”Myllrande våtmarker” och ”Levande sjöar och vattendrag” ge vägledning om ekologiskt inriktade nyckeltal.

Den förklarande texten till dessa nyckeltal bör rensas från i sammanhanget onödig information. Det som är intressant är vad nyckeltalet följer upp, hur data samlas in samt vem som ansvarar för uppföljningen.

Nyckeltalet 4.5.1 mäter endast besök och vistelse i parker- och naturområden men säger inget om att stockholmarna har tillgång till variationsrika mark- och vattenområden. Förvaltningen föreslår ytterligare två nyckeltal:

4.5.2 Antal godkända sjöbad.

4.5.3 Andel stockholmare som har god tillgång till park- och friluftsområden

Som kommentar till nyckeltal 4.5.3 föreslås:

Nyckeltalet mäter om invånarna har god tillgång till park- och friluftsområden. Data erhålls genom sk tillgångsanalys, en metod i enlighet med Stockholms parkprogram som tillämpats i Östermalms parkplan. Uppföljningen kopplas till Stadsbyggnadsnämndes arbete med Stockholms grönkarta och sociotopkarta.

Mål 5 Miljöeffektiv avfallshantering

I den inledande visionen föreslår förvaltningen att följande mening infogas:

Genom att välja rätt produkter kan man undvika att avfall uppstår.

Återanvändning bör läggas till i befintlig text.

Följande textformulering föreslås:

Källsortering, återanvändning och återvinning ska uppmuntras.

Delmål

Förvaltningen anser att den första delen av delmål 5.1 kan strykas. Det täcks in i delmål 5.2 genom att vara ett nyckeltal där. Delmålet 5.5 kan slås ihop med 5.2. Det är bra att staden har ett mål om att för att hushållens avfall minskar, men där bör även företag nämnas.

Förslag till formulering av nya delmål:

5.1 Mängden avfall (exklusive bygg- och rivningsavfall) inom stadens förvaltningar och bolag ska minska med minst 10 viktprocent per anställd.

5.2 Stadens förvaltningar och bolag ska verka för att hushållens och företagens avfallsmängder minskar och att återanvändningen och materialåtervinningen ökar.

Delmålen 5.3 och 5.4 kan uppfyllas om vi producerar mer farligt avfall och hushålls-avfall. Förvaltningen föreslår att mängden byts ut mot andelen.

Förslag till ny formulering av delmålen:

5.3 Andelen farligt avfall som samlas in ska öka. Stadens förvaltningar och bolag ska verka för att insamling av farligt avfall underlättas.

5.4 Andelen avfall som nyttiggörs ska öka. Avfall som uppkommer inom stadens förvaltningar och bolag ska nyttiggöras genom att:

- öka återanvändningen av inventarier och produkter;*
- minst 50 procent av matavfallet sorteras ut till biologisk behandling,*
- sortera ut allt övrigt återvinningsbart avfall*

Under rubriken ”Miljöpåverkan” bör EUs avfallshierarki beskrivas utförligt. Den är en grundläggande princip som ligger till grund för en miljöeffektiv avfallshantering. Det räcker inte att ha den med i ordförklaringen.

Texten under rubriken ”Stadens ansvar och rådighet” kan tolkas som att det bara är farligt avfall som uppkommer i stadens verksamheter som enligt lag ska samlas in. Förslagsvis tas ”stadens förvaltningar och bolag” bort, och ”farligt avfall” läggs till i meningen efter:

Förslag till ny formulering:

Allt farligt avfall som uppkommer ska enligt lag hanteras separat och samlas in.

Staden har ansvar för att informera hushållen om skyldigheten att sortera ut farligt avfall, förpackningar och tidningar samt om tillgängliga insamlingsystem.

Producenterna har ansvar för insamlingen av förpackningar och tidningar samt information till andra avfallsinnehavare än hushåll. Staden har ansvar att öka hushållens och företagens motivation att källsortera.

Precisering av delmål och nyckeltal

I preciseringen av delmål 5.1 bör beskrivas att den totala mängden avfall (exklusive bygg- och rivningsavfall) avses d.v.s. innefattande allt osorterat avfall (hushållsavfall och grovavfall), allt sorterat avfall (källsorterat) samt allt farligt avfall. I delmålet exkluderas bygg- och rivningsavfall medan det i nyckeltalet står att det ska redovisas!

Förvaltningen anser att den vägningsprocedur som det skulle innebära för inrapportering av nyckeltalet 5.1.1 är ett orimligt krav att ställa på alla stadens verksamheter då det är mycket tids- och resurskrävande och inte i sig minskar avfallsmängderna. Istället ska denna uppgift läggas på anlitate avfallsentreprenörer, dvs krav ska ställas redan i samband med upphandlingen av tjänsten (på liknande sätt som redovisningskrav finns vad gäller ekologiska livsmedel, där ICA Meny förser staden med statistik). Det blir fortfarande ett problem där förvaltningens verksamheter är hyresgäster och delar avfallssystem med andra hyresgäster.

Förslag på tillägg i preciseringen:

Målet innebär att:

- *staden vid upphandling av avfallshämtningstjänster ställer krav på inrapportering från avfallsentreprenörer av viktmängder från stadens verksamheter till Renhållningsförvaltningen.*

Preciseringen av delmålet 5.3 bör även omfatta det farliga avfallet från företag och verksamheter. Ett samordnat system för hämtning av allt farligt avfall bör organiseras. Den mobila miljöstationen för farligt avfall som idag besöker stadsdelarna skulle även kunna serva stadens verksamheter och företag. För dem som enligt regelverket är betalningsskyldiga, kan detta lösas med ett registreringskort som visas upp vid lämnandet av avfallet.

Mål 6 Sund inomhusmiljö

Detta delmål bör koppla till stadens folkhälsoprogram. Uppgifter som kommer fram vid olika kartläggningar ska göras tillgängliga för stadens medborgare.

Precisering av delmål och nyckeltal

Vid nyckeltalet 6.4.3 saknas text.

Delmålet 6.6 handlar inte bara om buller i egna lokaler. Även buller i offentliga lokaler bör innefattas. Tillsynen avseende buller i offentliga miljöer bör utökas exempelvis på biografer och i synnerhet vid barnföreställningar.

Förslag till nytt nyckeltal:

6.6.3 Antal offentliga lokaler (biografer, diskotek, konsertlokaler m.fl) med för hög ljudnivå.

Bilagor

Remisshandlingar samt tillhörande rättelse